

PROTOKOL

O POSTUPANJU ŠKOLE U SITUACIJAMA NASILJA

Sarajevo, aprila 2011.

Udruženje pedagoga Kantona Sarajevo

Pripremili:

1. Elezović Merjema, pedagog i psiholog u srednjoj školi, prof.
2. Husić Lamija, savjetnik u Ministarstvu obrazovanja i nauke KS, prof.
3. Tuzović Azra, direktorica srednje škole, prof.
4. Džindo Elvira, sekretar škole, dipl. pravnik
5. Salihović Esmir, pedagog u osnovnoj školi, prof.

Lektor: Radojka Hadžiselimović, prof.

Napomena: Protokol je urađen uz pomoć Ministarstva obrazovanja i nauke FBiH u sklopu Projekta „Izrada Protokola o postupanju škole u situacijama nasilja i obuka za njegovu primjenu“ i uz saglasnost Ministarstva obrazovanja i nauke Kantona Sarajevo broj: 11-04-38-7622/11

SADRŽAJ

	Strana
I- OPĆE ODREDBE.....	4
II- DEFINIRANJE NASILJA.....	6
III-NIVOI NASILJA I ODGOJNO-DISCIPLINSKE INTERVENCIJE.....	8
IV-ULOGE I ODGOVORNOST ZAPOSLENIKA/ICA I UČENIKA/ICA U SITUACIJAMA NASILJA.....	12
V- POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG SUKOBA MEĐU UČENICIMA/ICAMA.....	15
VI-POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU ZLOSTAVLJANJA UČENIKA/ICA.....	17
VII- POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU SAZNAVANJA ILI SUMNJE NA NASILJE U OBITELJI.....	21
VIII- POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA PREMA UČENICIMA/ICAMA OD ODRASLE OSOBE U ŠKOLI (PROFESORA/ICA, RODITELJA/STARATELJA I DRUGIH ZAPOSLENIKA/ICA ŠKOLE, NEPOZNATIH OSOBA).....	22
IX-POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA PREMA ZAPOSLENICIMA/ICAMA ŠKOLE.....	23
X- POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG PONAŠANJA ODRASLE OSOBE NAD ODRASLOM OSOBOM U ŠKOLI.....	24
XI-EVIDENCIJA ŠKOLE O SITUACIJAMA NASILJA.....	25
XII- ZAVRŠNE ODREDBE.....	27

Na osnovu člana 34. stav 2. Okvirnog zakona o osnovnom i srednjem obrazovanju („Službeni glasnik BiH“, 18/2003.); Zakona o osnovnom odgoju i obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj: 10/04.; 21/06.; 26/08.); član 48. Zakona o srednjem obrazovanju („Službene novine Kantona Sarajevo“, broj 23/10.; Državne strategije za borbu protiv nasilja nad djecom 2007-2010. BiH („Službeni glasnik BiH“, broj 64/07.); Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, broj 14/08.); Rezolucije o sprečavanju maloljetničke delikvencije i postupanju u slučaju nasilja među djecom i mladima („Službene novine F BiH“, broj 10/08.); Akcionog plana za implementaciju „Strategije protiv maloljetničkog prijestupništva za BiH“ u Kantonu Sarajevo (broj 01-05-13931/08. Od 24.04.2008. Sarajevo) i Pravila škole, Nastavničko vijeće od 10.11.2011.godine, donosi:

PROTOKOL O POSTUPANJU ŠKOLE U SITUACIJAMA NASILJA

I – OPĆE ODREDBE

Član 1.

(Predmet Protokola)

Protokolom o postupanju škole u situacijama nasilja (u daljem tekstu Protokol) se reguliraju, prava, obaveze i odgovornosti, kao i načini postupanja direktora/ice škole, stručnih saradnika/ica, nastavnika/ica, razrednika/ica, učenika/ica, roditelja/staratelja i ostalih zaposlenika/ica škole u situacijama povećanog rizika i nasilja u školi, sa ciljem zaštite učenika/ica i svih zaposlenika/ica

Član 2.

(Cilj Protokola)

Cilj Protokola je preveniranje mogućih situacija nasilja i adekvatno postupanje u konkretnim kriznim situacijama sa ciljem zaštite učenika/ica, svih zaposlenika/ica u odgojno-obrazovnoj ustanovi i roditelja/staratelja.

Član 3.

(Obavezna informiranja o Protokolu)

O načinima i koracima postupanja svih učesnika/ica u procesu odgoja i obrazovanja u situacijama nasilja, potrebno je upoznati nastavnike/ice na Nastavničkom vijeću, učenike/ice na časovima odjeljenske zajednice, roditelje/staratelje obavijestiti o ovome na prvom roditeljskom sastanku svake školske godine (po potrebi i češće) i ostale uposlenike/ice škole. Protokol treba biti postavljen na vidnom i svima dostupnom mjestu u školi, te na web stranici škole.

Član 4.
(Sadržaj Protokola)

Protokol sadrži:

1. definiciju nasilja,
2. nivoe nasilja i odgojno-disciplinske intervencije,
3. uloge i odgovornosti zaposlenika/ica, učenika/ica i roditelja/staratelja,
4. postupanje škole u slučaju vršnjačkog nasilnog sukoba,
5. postupanje škole u slučaju zlostavljanja učenika/ica,
6. postupanje škole u slučaju saznanja ili sumnje o nasilju u obitelji,
7. postupanje škole u slučaju nasilja prema učenicima/icama od odrasle osobe u školi (nastavnika/ica, roditelja/staratelja, drugih učenika/ica, zaposlenika/ica škole, nepoznatih osoba),
8. postupanje škole u slučaju nasilnog ponašanja odrasle osobe nad odraslom osobom u školi,
9. postupanje škole u slučaju nasilja prema zaposlenicima/icama škole od učenika/ica škole,
10. evidenciju škole o situacijama nasilja,
11. prilozi, Evidentni list o sukobima i nasilju u školi i Obrazac za opis događaja koji popunjava osoba koja je sudjelovala u događaju.

II- DEFINIRANJE NASILJA

Član 5.
(Definicija nasilja)

Nasilje je, u smislu ovog Protokola, svaki oblik jedanput učinjenog ili ponovljenog verbalnog ili neverbalnog ponašanja koje ima za posljedicu ugrožavanje zdravlja, razvoja i dostojanstva ličnosti učenika/ice ili zaposlenika/ice škole.

Član 6.
(Vrste nasilja)

Nasilje obuhvata različite vrste i oblike nasilnog ponašanja, zlostavljanja, zanemarivanja, zlopotrebe i iskorištavanja.

U smislu ovog Protokola, vrste nasilja su: fizičko, psihološko, socijalno, seksualno i nasilje nastalo zlopotrebom informacijskih tehnologija.

Član 7.
(Nasilni sukobi i zlostavljanje)

U kontekstu nasilja u školi, kao opće kategorije, potrebno je razlikovati nasilne sukobe među učenicima/icama i zlostavljanje učenika/ica od učenika/ica ili drugih osoba. U daljem tekstu ćemo navesti osobine jednih i drugih.

Nasilne sukobe među učenicima/icama karakteriše:

- 1 – rješavanje sukoba na agresivan način,
- 2 – nedostatak kontrole emocija u kriznom trenutku,

Faze rješavanja nasilnog sukoba

- 1 – svjesnost o objektivnom razlogu sukoba,
- 2 – spremnost na izvinjenje i pronalaženje rješenja,
- 3 – sloboda pregovaranja i pomirenja.

Zlostavljanje najčešće ostavlja teže posljedice zbog težine definirajućih faktora kao što su:

- namjera da se povrijedi druga osoba,
- nasilje se ponavlja nad istom osobom i jakog je intenziteta,
- postojanje nesrazmjera moći s obzirom na dob, snagu ili brojnost,
- žrtva je ranjiva i nemoćna,
- nedostatak podrške i pomoći žrtvi što onemogućava prekid zlostavljanja,
- pomirenje se ne praktikuje zbog nepostojanja strana u sukobu i zbog zaštite žrtve.

III – NIVOI NASILJA I ODGOJNO-DISCIPLINSKE INTERVENCIJE

Član 8.
(Cilj razvrstavanja nasilja na nivoe)

Razvrstavanja nasilja na nivoe ima za cilj osiguranje ujednačenog postupanja (interveniranja) u situacijama nasilja kada su akteri učenici/ice (učenik/ica-učenik/ica, učenik/ica-zaposlenik/ica, učenik/ica-roditelj/staratelj).

Isti oblici nasilja mogu se pojaviti na više nivoa, ali se razlikuju u intenzitetu, stepenu rizika, učestalosti, posljedicama i učesnicima.

Član 9.
(Oblici nasilja prvog nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja prvog nivoa

- oblici fizičkog nasilja su: guranje, štipanje, grebanje, gađanje, čupanje, ujedanje, saplitanje, šutiranje, prljanje, uništavanje stvari,
- oblici psihičkog nasilja su: omalovažavanje, ogovaranje, vrijeđanje, ruganje, nazivanje pogrdnim imenima, psovanje, etiketiranje, imitiranje,

- oblici socijalnog nasilja su: dobacivanje, podsmijavanje, isključivanje iz grupe ili zajedničkih aktivnosti, širenje glasina,
- oblici seksualnog nasilja su: neumjesno dobacivanje sa seksualnom porukom, psovanje, lascivni komentari, širenje priča, etiketiranje, seksualno nedvosmislena gestikulacija
- oblici nasilja uzrokovani zloupotrebom informacijskih tehnologija i drugih komunikacijskih programa su: uznemiravajuće pozivanje, slanje uznemiravajućih SMS, MMS poruka i nedolično komuniciranje putem društvenih mreža.

Na prvom nivou, razrednik/ica samostalno poduzima aktivnosti u saradnji sa roditeljima/starateljima, u smislu pojačanog odgojnog rada sa učenicom/icom, grupom učenika/ica i (/ili) odjeljenskom zajednicom. Izuzetno, ako se nasilno ponašanje ponavlja, ako odgojni rad ne daje rezultate, ako su posljedice teže, ako je u pitanju nasilje grupe prema pojedincu ili ako isti učenik/ica trpi ponovljeno nasilje, ustanova interveniše aktivnostima predviđenim na drugom, odnosno trećem nivou, pokreće odgojno-disciplinski postupak i izriče mjeru u skladu sa zakonom.

Član 10.

(Oblici nasilja drugog nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja drugog nivoa:

- oblici fizičkog nasilja su: šamaranje, udaranje, gaženje, cijepanje odjeće, zatvaranje, pljuvanje, otimanje i uništavanje imovine, izmicanje stolice, čupanje za uši i kosu,
- oblici psihičkog nasilja su: ucjenjivanje, prijetnja, neopravdano kažnjavanje, zabrana komuniciranja, isključivanje
- oblici socijalnog nasilja su: spletkarenje, uskraćivanje pažnje od grupe (ignoriranje), neuključivanje, neprihvatanje, iskorišćavanje,
- oblici seksualnog nasilja su: seksualno dodirivanje,
- oblici nasilja zloupotrebom informacijskih tehnologija su: neprimjereno oglašavanje, snimanje i slanje video zapisa, zloupotreba blogova, foruma i chatovanja, snimanje pojedinaca kamerom protiv njihove volje i znanja, snimanje (kamerom) nasilnih scena, distribuiranje snimaka i slika.

Na drugom nivou, aktivnosti preduzima razrednik/ica u saradnji sa pedagogom/icom i direktorom/icom, uz obavezno učešće roditelja/staratelja, u smislu pojačanog odgojnog rada. Ukoliko pojačani odgojni rad nije djelotvoran, pokreće se odgojno-disciplinski postupak i izriče mjera u skladu sa zakonom.

Član 11.

(Oblici nasilja trećeg nivoa i odgojni rad)

Oblici nasilja trećeg nivoa:

- oblici fizičkog nasilja su: tuča, davljenje, bacanje, prouzrokovanje opekotina i drugih povreda, uskraćivanje hrane i sna, izlaganje niskim temperaturama, napad oružjem,
- oblici psihičkog nasilja su: zastrašivanje, ucjenjivanje uz ozbiljnu prijetnju, iznuđivanje novca i stvari, ograničavanje kretanja, navođenje na korišćenje

narkotičkih sredstava i psihoaktivnih supstanci, uključivanje u destruktivne grupe i organizacije,

- oblici socijalnog nasilja su: prijetnje, izolacija, maltretiranje pojedinca i grupe od druge grupe, organiziranje zatvorene grupe (klanova) koje ima za posljedicu povređivanje drugih, lažna dojava o bombi,
- oblici seksualnog nasilja su: pokazivanje pornografskog materijala, pokazivanje intimnih dijelova tijela, svlačenje, zavođenje od punoljetnih osoba, podvođenje, zloupotreba položaja, navođenje, iznuđivanje i prinuda na seksualni čin, silovanje, incest,
- oblici nasilja nastali zloupotrebom infomacijskih tehnologija: snimanje nasilnih scena (kamerom), distribuiranje snimaka i slika sa nedozvoljenim sadržajem, dječija pornografija.

Na trećem nivou, aktivnosti preuzima direktor/ica sa pedagogom/icom, uz obavezno angažovanje roditelja/staratelja i nadležnih organa, organizacija i službi (Centar za socijalni rad, zdravstvena služba, policija i druge organizacije i službe). Na ovom nivou je obavezan odgojni rad koji je po intenzitetu primjeren potrebama učenika/ica, kao i pokretanje odgojno-disciplinskog postupka i izricanje mjera u skladu sa zakonom. Ako je za rad sa učenikom/icom angažovana i druga ustanova ili služba, škola ostvaruje saradnju s njom i međusobno usklađuju aktivnosti.

IV – ULOGE I ODGOVORNOSTI ZAPOSLENIKA/ICA I UČENIKA/ICA U SITUACIJAMA NASILJA

Član 12.

(Dužnost svih zaposlenika/ica škole)

U slučaju nasilja i zlostavljanja među učenicima/icama u školi, svi zaposlenici/ice škole su dužni:

1. odmah prekinuti nasilno ponašanje i odvojiti učenika/icu na način da stanu između učesnika/ica u sukobu, onemogućće međusobni kontakt očima. Od ostalih učenika/ica zatražiti da se razidu, pri tome koristiti miran, ali odlučan ton,
2. pružiti pomoć povrijeđenom učeniku/ici,
3. obavijestiti razrednika/icu o događaju, potom obavijestiti stručnog saradnika/icu ili direktora/icu.

Član 13.

(Dužnosti direktora/ice, nastavnika/ice, razrednika/ice, pedagoga/ice učenika i ostalih zaposlenika/ica)

Posebne dužnosti u sprečavanju i rješavanju situacija s nasiljem proizilaze iz prava i obaveza koja određuje opis poslova određenog radnog mjesta, tako da su:

Direktor/ica, pomoćnik/ica direktora/ice i sekretar/ica škole zaduženi/ne za:

- upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- usklađivanje postojećih akata škole,
- obavezno učešće u proceduri kada je u pitanju nasilje nad učenicima/icama od zaposlenih u školi i osoba van škole,

- (direktor/ica ili lice koje ovlasti direktor/ica) obavještanje nadležnih službi (centri za socijalni rad, policija Ministarstvo obrazovanja i nauke KS),
- Praćenje i vrednovanje poduzetih mjera u zaštiti učenika/ica.

Dežurni/a nastavnik/ica je zadužen/a za:

- vlastito upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- dežurstvo u skladu sa rasporedom,
- uočavanje slučajeva nasilnog ponašanja i trenutno djelovanje,
- obavještanje razrednika/ice,
- evidentiranje slučaja u knjizi dežurstva,
- saradnju sa pedagogom/icom (po potrebi).

Razrednik/ica je zadužen/a za:

- vlastito upoznavanje i upoznavanje učenika/ica sa odredbama Pravila škole i ovog Protokola,
- uočavanje slučajeva nasilnog ponašanja i trenutnu intervenciju,
- razgovor sa učesnicima/icama i prikupljanje informacija o nasilnom događaju,
- informiranje roditelja/staratelja i razgovor s njima,
- praćenje efekata poduzetih mjera,
- evidentiranje slučaja i vođenje dokumentacije o tome,
- komuniciranje sa relevantnim ustanovama, po potrebi, uz saglasnost rukovodstva
- saradnju sa stručnom službom.

Predmetni nastavnici/ice su zaduženi/ne za:

- vlastito upoznavanje sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- uočavanje slučajeva nasilnog ponašanja i trenutne intervencije,
- informiranje razrednika/ica.

Pedagog/ica je zadužen/a za:

- učešće u obuci za zaštitu učenika/ica od nasilja i mirnog rješavanja sukoba (učenika/ica, zaposlenika/ica, roditelja/staratelja),
- organiziranje upoznavanje učenika/ica, roditelja/staratelja i lokalne zajednice sa Pravilima škole i Protokolom sa ciljem zaštite učenika/ica od nasilja i zlostavljanja,
- izradu, koordinaciju i realizaciju programa prevencije nasilja u školi,
- pružanje pomoći i podrške učenicima/icama, roditeljima/starateljima i profesorima/icama, učesnicima/cama, svjedocima nasilja i svim uposlenicima/cama škole,
- obavljanje konsultacija, predlaganje zaštitnih mjera i praćenje efekata uvedenih mjera,
- saradnju sa drugim ustanovama i medijima, po potrebi i uz saglasnost rukovodioca ustanove evidentiranje pojave nasilja,
- provođenje istraživanja i pisanje izvještaja na ovu temu (po planu i potrebi).

Učenici/ice trebaju:

- biti upoznati sa odredbama Pravila škole i Protokola,
- uočavati slučajeve nasilnog ponašanja,
- slučajeve nasilnog ponašanja prijaviti razredniku/ici, dežurnom/noj nastavniku/ici ili pedagogu/ici,
- učestvovati u mjerama prevencije i zaštite.

Pomoćno i tehničko osoblje je dužno:

- dežurati po rasporedu,
- uočavati nasilje i u kriznim situacijama odmah intervenirati,
- informirati dežurnog/nu profesora/icu.

V – POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG SUKOBNA MEĐU UČENICIMA/ICAMA

Član 14.

(Redoslijed postupanja u slučaju nasilnog sukoba među učenicima/icama)

U slučaju nasilnog sukoba među učenicima/icama, nastavnici/ce, razrednici/ce, stručni saradnici/ce škole i direktor/ica su dužni:

1. odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine nasilje među učenicima/icama. U slučaju potrebe zatražiti pomoć drugih zaposlenika/ica škole. Po potrebi direktor/ica škole ili druga ovlaštena osoba-dežura u poslijepodnevnoj smjeni (direktor/ica, pomoćnik/ica direktora/ice, pedagog/ica, bibliotekar/ka, sekretar/ica) mogu pozvati predstavnike policije,
2. ukoliko je učenik/ica povrijeđen u mjeri koja zahtijeva liječničku intervenciju, pregled, ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su takva intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način, koji ne šteti učenikovu zdravlju, otpratiti ili osigurati pratnju učeniku/ici, te sačekati liječničku preporuku o daljnjem postupanju i dolazak učenikovih roditelja ili zakonskih zastupnika,
3. nakon prekida nasilja razrednici/ice su dužni odmah obaviti razgovor sa učenicima/icama, učesnicima/icama u sukobu, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom čim to bude moguće. Ovi razgovori s učenicima/icama se uvijek obavljaju u prisustvu nekog od stručnih saradnika/ica škole, a u slučaju da nisu tu druga ovlaštena osoba-dežura u poslijepodnevnoj smjeni (direktor/ica, pomoćnik/ica direktora/ice, pedagog/ica, bibliotekar/ka, sekretar/ica na način da se postupa posebno pažljivo, poštujući učenikovo dostojanstvo,
4. nakon prekida nasilja među učenicima/icama, razrednik/ica je dužan obavijestiti roditelje učenika/ica ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa činjenicama i okolnostima u čiju su tačnost potpuno sigurni (govoriti o konkretnom ponašanju tokom događanja) i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti. Roditelji/staratelji se pozivaju telefonom ili pismenim putem,
5. obaviti razgovor s drugim učenicima/icama ili svjedocima ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom nasilju te utvrditi sve okolnosti vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje nasilja, ako se nasilje dešava unutar razrednog odjeljenja razrednik/ica je, uz prisutvo pedagoga/ice, zadužen za razgovore sa učesnicima/icama u sukobu i svjedocima, ako u nasilju učestvuju učenici/ice više odjeljenja, razrednici/ice razgovaraju sa učenicima/icama iz svog odjeljenja, a razgovore sa svjedocima obavlja pedagog/ica, ili dežurna osoba u sekretarijatu
6. tražiti od učesnika/ica u sukobu da popune odgovarajući obrazac o događanju,
7. tražiti od svjedoka da popune odgovarajući obrazac o događanju,
8. što hitnije obaviti savjetodavni razgovor s učenikom/icom ili učenicima/icama koji su započeli nasilje, ukazati im na štetnost i neprihvatljivost takvog ponašanja, te ih savjetovati i poticati na promjenu ponašanja,
9. tokom razgovora posebno obratiti pažnju iznosi li učenik/ica neke okolnosti koje bi ukazivale da je i sam žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje

- (u tom slučaju će se odmah obavijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjenje kažnjive radnje obavijestiti policiju),
10. o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama, te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, te o događaju izvijestiti Nastavničko vijeće škole,
  11. ako učenik/ica ponavlja učešće u vršnjačkom nasilju treba biti uključen u program savjetodavnog rada i pedagoške podrške u školi ili izvan škole u dogovoru sa roditeljima/starateljima.

Član 15.
(Proces pomirenja)

Učesnicima/icama u sukobu se može ponuditi pomirenje za koje mora postojati saglasnost svih strana u sukobu. Proces pomirenja vodi stručni saradnik/ica, učeničko mirovno vijeće za prvi nivo, ili u izuzetnim slučajevima nastavnik/ica obučen/a za ovu vrstu odgojnog djelovanja.

Član 16.
(Odgojno-disciplinski postupak)

U skladu sa Članom 9 ovog Protokola pokreće se odgojno-disciplinski postupak i učesniku/ici ili učesnicima/icama u nasilju izreći će se odgojno-disciplinske mjere.

VI - POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU ZLOSTAVLJANJA UČENIKA/ICE

Član 17.
(Redoslijed postupanja u slučaju zlostavljanja učenika/ice)

U slučaju prijave zlostavljanja učenika/ice ili dojave o zlostavljanju među učenicima/icama, razrednik/ica, stručni saradnici/ice škole i direktor/ica dužni su:

1. odmah poduzeti sve mjere da se zaustavi i prekine zlostavljanje učenika/ica, a po potrebi i u skladu sa procjenom težine nasilja obavijestiti nadležne službe i policiju,
2. ukoliko je učenik/ica povrijeđen/a, ili se prema okolnostima slučaja može razumno pretpostaviti ili posumnjati da su liječnička intervencija ili pregled potrebni, odmah pozvati službu hitne liječničke pomoći ili na najbrži mogući način koji ne šteti zdravlju učenika/ica otpratiti ili osigurati pratnju učenika/ica te sačekati liječničku preporuku o daljnjem postupanju i dolazak učenikovih roditelja ili zakonskih zastupnika/ica,
3. odmah po prijavljenom zlostavljanju o tome obavijestiti roditelje učenika/ica ili zakonske zastupnike, te ih upoznati sa svim činjenicama i okolnostima koje su do tada poznate i izvijestiti ih o aktivnostima koje će se poduzeti,
4. po prijavi, odnosno dojavi zlostavljanja odmah obaviti razgovor s učenikom/icom – žrtvom zlostavljanja, a u slučaju da je postojala liječnička intervencija, uz dogovor s liječnikom, čim to bude moguće. Ovi razgovori se obavljaju uvijek u prisustvu nekog od stručnih saradnika/ica škole, a na način da se postupa posebno brižljivo, poštujući učenikovo/icino dostojanstvo i pružajući mu podršku,
5. roditeljima ili zakonskim zastupnicima učenika/ice koji je žrtva zlostavljanja dati obavijesti o mogućim oblicima savjetodavne i stručne pomoći u odgojno-obrazovnoj ustanovi i izvan nje, a sa ciljem podrške i osnaživanja učenika/ica,

6. obaviti razgovor s drugim učenicima/icama ili odraslim osobama koje imaju spoznaju o učinjenom zlostavljanju, te utvrditi *sve okolnosti* vezane uz oblik, intenzitet, težinu i vremensko trajanje istog,
7. ukoliko se radi o posebno teškom obliku, intenzitetu ili dužem vremenskom trajanju zlostavljanja koje može izazvati traumu i kod učenika/ice koji su bili svjedoci nasilja, savjetovati se s nadležnom službom Centrom za mentalno zdravlje i socijalnom službom, radi pomoći učenicima/icama, svjedocima nasilja,
8. obaviti razgovor s učenikom/icom koji je činio zlostavljanje, ukazati mu na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja te ga savjetovati i poticati na promjenu takvog ponašanja,
9. tokom razgovora posebno obratiti pažnju iznosi li učenik/ica koji je činio zlostavljanje neke okolnosti koje bi ukazivale da je i sam žrtva zanemarivanja ili zlostavljanja u svojoj obitelji ili izvan nje. U tom slučaju će se odmah obavijestiti centar za socijalni rad, a po potrebi ili sumnji na počinjene kažnjive radnje obavijestiti policiju,
10. pozvati roditelje ili zakonske zastupnike učenika/ica koji je počinio nasilje, upoznati ih s događajem, kao i s neprihvatljivošću i štetnošću takvog ponašanja, savjetovati ih sa ciljem promjene takvog ponašanja učenika/ica, te ih pozvati na uključivanje u savjetovanje ili stručnu pomoć unutar škole ili izvan nje (centri za socijalni rad, poliklinike za zaštitu djece, porodična savjetovališta i sl.) i izvijestiti ih o obavezi škole da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, Ministarstvu za obrazovanje i nauku i policiji,
11. o poduzetim aktivnostima, razgovorima, izjavama te svojim opažanjima sačiniti službene bilješke, kao i voditi odgovarajuće evidencije zaštićenih podataka koje će se dostaviti na zahtjev drugim nadležnim tijelima, te o događaju izvijestiti Nastavničko vijeće škole.

Član 18.
(Disciplinske mjere)

U slučajevima zlostavljanja pokreće se odgojno-disciplinski postupak u skladu sa Članom 9 ovog Protokola i zlostavljaču/zlostavljačima izriču se odgojno-disciplinske mjere.

Član 19.
(Prijava zlostavljanja nadležnim institucijama)

Škola je dužna da ozbiljnije oblike zlostavljanja učenika/ica prijavi policiji, nadležnom centru za socijalni rad i Ministarstvu obrazovanja i nauke.

VII – POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU SAZNANJA ILI SUMNJE NA NASILJE U OBITELJI

Član 20.
(Obaveza prijave zlostavljanja u obitelji)

U slučaju da neki zaposlenik/ica škole dobije informaciju ili ima sumnju da je učenik/ica unutar obitelji izložen nasilju, da svjedoči nasilnom ponašanju nekog člana obitelji ili je zanemaren, dužan je odmah o tome obavijestiti razrednika/icu, direktora/icu ili stručne saradnike/ice škole.

Član 21.

(Redoslijed postupanja u slučaju saznanja ili sumnje na nasilje u obitelji)

U slučaju nasilja u obitelji direktor/ica i stručni/ne saradnici/ice su dužni:

1. obaviti razgovor s učenikom/icom, ako je dostupan i tokom razgovora upoznati učenika/icu s daljnjim postupanjem,
2. pozvati učenikove roditelje/staratelje odmah na razgovor i upoznati ih o saznanjima i informacijama koje zaposlenici/ice škole posjeduju. Ako je dijete zlostavljao jedan roditelj, upoznati s time drugog roditelja,
3. upozoriti roditelje/staratelje na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja i informirati ih o obavezi škole da slučaj prijavi nadležnom centru za socijalni rad, policiji, Ministarstvu obrazovanja i nauke, te Uredu ombudsmena za ljudska prava, kako bi nadležne institucije reagirale,
4. ako je učenik/ica zlostavljan od oba roditelja/staratelja ili postoji sumnja na takvo zlostavljanje, odmah obavijestiti o tome centar za socijalni rad i postupati dalje u dogovoru sa centrom za socijalni rad,
5. ako roditelji/staratelji odbijaju saradnju, o tome informirati nadležni centar za socijalni rad,
6. ako je učeniku/ici potrebna pomoć ili pregled liječnika, roditelj/staratelj ide s učenikom/icom liječniku (ako je dostupan i ako ne postoji sumnja da je on zlostavljač) i/ili predstavnik centra za socijalni rad, izuzetno, ako je zdravstvena intervencija hitna, učenika/icu liječniku vodi razrednik/ica ili stručni saradnik/ica,
7. tokom razgovora s učenikom/icom stručni saradnik/ica mora voditi službenu zabilješku, ili snima koju uz direktora/icu potpisuje i stručni/a saradnik/ica koji je obavio/la razgovor i razrednik/ica ili druga povjerljiva osoba uz prethodnu najavu snimanja razgovora,
8. škola je dužna saradivati s nadležnim centrom za socijalni rad i djelovati usklađeno u cilju dobrobiti učenika/ice.

VIII – POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA PREMA UČENICIMA/ICAMA OD STRANE ODRASLE OSOBE U ŠKOLI (PROFESORA/ICE, RODITELJA/STARATELJA, DRUGIH ZAPOSLENIKA/ICA ŠKOLE, NEPOZNATIH OSOBA)

Član 22.

(Obaveze zaposlenika/ica škole u slučaju nasilja prema učenicima/icama od odrasle osobe u školi)

U slučaju da učenik/ica doživljava nasilje od odrasle osobe u školi (zaposlenika/ice škole, svog roditelja/staratelja, roditelja/staratelja drugog učenika/ice, nepoznate osobe) zaposlenik/ica škole je obavezan:

- odmah pokušati prekinuti nasilno postupanje prema učeniku/ici,
- ako u tome ne uspije, odmah pozvati direktora/icu, stručnog saradnika/icu škole ili drugog zaposlenika/ice škole, kako bi pokušali prekinuti nasilno postupanje prema učeniku/ici,
- u što kraćem roku direktor/ica obavještava policiju o događaju.

Član 23.

(Redoslijed postupanja u slučaju saznanja ili sumnje na nasilje od odrasle osobe u školi)

U slučaju da postoji sumnja ili je učenik/ica doživio nasilje od odrasle osobe u školi redoslijed postupanja je sljedeći:

- stručni/a saradnik/ica je dužan obaviti razgovor s učenikom/icom odmah po saznanju o događaju sa ciljem informiranja o činjenicama, normaliziranja osjećaja učenika/ice i sprečavanja dugoročnih posljedica traume, te tokom razgovora voditi službenu zabilježku koju uz direktora/icu potpisuje i stručni/a saradnik/ica koji je obavio razgovor i razrednik/ica ili druga povjerljiva osoba,
- kada stručni/a saradnik/ica obavi razgovor s učenikom/icom, direktor/ica, stručni/a saradnik/ica, razrednik/ica ili član/ica Nastavničkog vijeća trebaju o događaju odmah obavijestiti roditelje/staratelje djeteta (ili drugog roditelja/ staratelja, ako se jedan od roditelja nasilno ponašao u školi prema vlastitom djetetu) i pozvati ih da učenika/icu odvedu kući, te ih informirati o eventualnoj potrebi uključivanja djeteta i roditelja/staratelja u savjetovanje i stručnu pomoć u školi ili van škole,
- u slučaju da je učenik/ica ozlijeđen ili postoji sumnja da bi mogao biti ozlijeđen, treba ga odvesti na liječnički pregled, pri čemu s njim u pratnji ide roditelj (ako je dostupan) ili predstavnik/ica škole ili centra za socijalni rad,
- direktor/ica škole je dužan upozoriti osobu koja se ponašala nasilno na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja, informirati je o obavezi škole da slučaj prijavi policiji,
- direktor/ica ili druga ovlaštena osoba u sekretarijatu škole o događaju obavještava policiju.

IX – POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILJA UČENIKA/ICA PREMA ZAPOSLENICIMA/ICAMA ŠKOLE

Član 24.

(Redoslijed postupanja u slučaju nasilja nad zaposlenikom/icom od učenika/ica)

U slučaju da je zaposlenik/ica škole doživio nasilje ili prijetnju nasiljem od učenika/ice škole, zaposlenik/ica o tome treba obavijestiti direktora/icu ili stručne saradnike/ice škole, koji će:

- razgovarati s učenikom/icom u prisustvu razrednika/ice i voditi službenu zabilježku o razgovoru,
- odmah obavijestiti roditelje/staratelje učenika/ice, te ih upozoriti na neprihvatljivost takvog ponašanja,
- prema učeniku/ici poduzeti odgovarajuće odgojno-disciplinske mjere koje će donijeti Nastavničko vijeće u skladu s Pravilnikom škole,
- uključiti učenika/icu u stručni tretman u školi ili u dogovoru s roditeljima/starateljima u ustanovi van škole,
- po potrebi obavijestiti policiju,
- ako je riječ o prijetnjama nasiljem ili o nasilju u školi, zbog čega je škola uključila i policiju, o takvim situacijama je potrebno pismenom bilješkom obavijestiti Ministarstvo obrazovanja i nauke.

Član 25.
(Pomoć svjedocima nasilja)

U slučaju da bilo kojem nasilnom sukobu u prostoru škole svjedoče drugi učenici/ice, a nasilno ponašanje je neuobičajeno rijetko i intenzivno te može rezultirati traumatiziranjem svjedoka, direktor/ica ili stručni/a saradnik/ica su dužni osigurati stručnu pomoć učenicima/icama koji su posmatrali događanje nasilja. Dužni su savjetovati se s nadležnom i stručnom osobom koja ima iskustva u radu s traumatiziranim osobama o potrebi i načinu pružanja stručne pomoći svjedocima nasilja.

X – POSTUPANJE ŠKOLE U SLUČAJU NASILNOG PONAŠANJA ODRASLE OSOBE NAD ODRASLOM OSOBOM U ŠKOLI

Član 26.
(Nasilje odrasle osobe nad odraslom osobom u školi)

U slučaju nasilnog ponašanja odrasle osobe (roditelja/staratelja učenika/ice, nepoznate osobe, zaposlenika/ice škole) prema drugoj odrasloj osobi, u školi (roditelju/staratelju učenika/ice ili zaposleniku/ici škole), te u slučaju da postoje informacije da odrasla osoba u prostor škole unosi oružje ili druge predmete koji mogu ugroziti sigurnost osoba i imovine u školi, zaposlenik/ica škole koji ima tu informaciju ili je prisutan mora:

- odmah pokušati prekinuti nasilno ponašanje,
- ako odrasla osoba u prostor škole unosi oružje ili druge predmete koji mogu ugroziti sigurnost osoba i imovine u školi, upozoriti je na neprihvatljivost i štetnost takvog ponašanja i zatražiti od nje da odmah napusti prostor škole,
- ako u tome ne uspije, odmah pozvati direktora/icu škole, stručnog/u saradnika/icu ili drugog/u zaposlenika/icu škole kako bi oni pokušali prekinuti nasilno ponašanje,
- direktor/ica o događaju obavještava policiju.

XI – EVIDENCIJA ŠKOLE O SITUACIJAMA NASILJA

Član 27.
(Evidencija i izvještavanje)

Škola vodi evidenciju i piše izvještaje o situacijama nasilja.

Član 28.
(Evidentni list)

Škola vodi poseban Evidentni list o sukobima i nasilju u školi. Obrazac popunjava član/ica Nastavničkog vijeća koji je bio prisutan/a ili obaviješten/a o nasilju neposredno nakon događaja. Evidentni list je sastavni dio izvještaja škole o događaju.

Član 29.
(Obrazac za opis događaja)

Svaka osoba (učenik/ica, profesor/ica, ili drugi/a zaposlenik/ica škole) koja je učestvovala u činu nasilja popunjava neposredno nakon događaja Obrazac za opis događaja i predaje ga razredniku/ici, direktoru/ici ili stručnom/noj saradniku/ici (u skladu sa nivoom nasilnog ponašanja).

Obrazac je dio izvještaja škole o događaju.

XII – ZAVRŠNE ODREDBE

Član 30.
(Zaštita dokumentacije)

Izvještaj o događaju sa Evidentnim listom o sukobima i nasilju o školi i Obrascima za opis događaja čuvaju se u sekretarijatu škole.

Podaci u obrascima i izvještaju moraju biti zaštićeni od zloupotreba bilo koje vrste.

Član 31.
(Edukacija)

Škola je obavezna tokom školske godine organizirati radionice za učenike/ice i predavanja/radionice za roditelje/staratelje na temu prevencije nasilnog ponašanja i mjera sprečavanja nasilja u školi i van škole.

Ovaj Protokol je usvojen na četvrtoj sjednici Nastavničkog vijeća JU OŠ „Čengić Vila I“ Sarajevo, 10.11.2011.godine i stupa na snagu osam dana od dana objavljivanja na oglasnoj ploči i na web stranici Škole.

OBRAZAC ZA OPIS DOGAĐAJA
(popunjavaju učesnici u događaju)

Datum: _____

Vrijeme: _____

Mjesto: _____

Učesnici u događaju:

_____
_____

Opis događaja:

_____
_____
_____
_____

Šta mislim o uzrocima događaja:

_____
_____
_____

Šta sam mogao/la učiniti drugačije:

_____
_____
_____

Šta ću uraditi da popravim učinjeno:

_____
_____
_____

Potpis učesnika u događaju: _____

Potpis stručne osobe: _____